

Om wanhopig van te worden ...

Het was weer raak in het weekend. De Volkskrant van Zaterdag (25 mei 2019) had een bijdrage van Jasper van Kuijk over ICT en de overheid onder de kop ‘krankzinnig uitbesteden.’ In dezelfde krant de aankondiging van 4 grote stukken over de UWV in zwaar weer. Het eerste gaat over hoe moeilijk het is om de “processen” te begrijpen en welke rol protocollen en juridische regelingen daarbij spelen. In al die stukken speelt ICT en de bijbehorende risico’s een belangrijke rol. ICT is nu eenmaal (Van Kuijk zegt dit ook weer eens) een onderdeel geworden van elke bestuurlijke kerntaak. Het is goed dit inzicht vast te houden want we lijken het te vergeten zodra het met de ICT mis gaat.

Van Kuijk geeft, in de stemming gebracht door de slogan ‘krankzinnigheid is steeds hetzelfde doen en een andere uitkomst verwachten,’ een lijstje van recente, kostbare ICT projecten bij de overheid die mislukten. Dat lijstje is inderdaad indrukwekkend. Met name het mislukken van de digitalisering van de Nederlandse rechtspraak gaat me aan het hart. Van Kuijk ziet de oorzaken in het uitbesteden: de benodigde kennis is zo uit de overheid weggelekt en het uitbesteden zelf is een van die “processen” die moeilijk te doorgronden zijn. Hij wijst daarbij op een pad dat naar de oplossing zal leiden (‘ontwerpend aanbesteden’), maar dat doet denken aan de krankzinnigheid die verwacht dat het herhalen van dezelfde aanbeveling tot nieuwe oplossingen zal leiden.

Mirabile dictu is in dezelfde Volkskrant een column van Ben Tiggelaar gewijd aan de macht van de programmeurs in een soort bespreking van het boek *Co-*

ders van Clive Thompson. Dat begint met een beschrijving hoe de programmeurs van Facebook onder leiding van Zuckerberg te werk gingen (en vermoedelijk gaan) bij het in elkaar prutsen van ’s werelds meest succesvolle communicatiedienst. Wonderlijk genoeg ging dat onder het adagium “move fast and break things” en niet in een ordelijke “eerst ontwerpen en dan implementeren” aanpak. Zou het de moeite waard zijn om te onderzoeken waarom een vergelijkbare aanpak bij het ontwikkelen en aanbieden van overheidsdiensten nooit wordt overwogen? Waarom het is dat overheidsdiensten zo zelden vorm krijgen in directe interactie tussen dienstverlener en afnemer?

Een gevolg van dat gebrek aan interactie is dat een kamerlid (ook een soort bestuurder) als Jan Middendorp niet aarzelt om in de krant van maandag wartaal uit te slaan over een overheid die “veel meer kennis en kunde moet ontwikkelen om klaar te zijn voor de digitale toekomst.” Het eerste deel van die zin (over kennis en kunde) is wat mij betreft OK, maar de suggestie dat je daarmee klaar zou zijn voor de digitale toekomst is om wanhopig van te worden. Succesvolle ICT diensten krijgen de kenmerken van monopolistische infrastructuren in private handen. Als dit de risico’s van de algoritmen zijn waarvoor Middendorp de overheid en ons waarschuwt, dan zijn de remedies die hij aandraagt (geen versnipperde aanpak meer, bij riskante algoritmen een bijsluiter geven, overheid en private sector samen, nieuw toezicht) net zo ontluisterend als die van Van Kuijk.

*Aernout Schmidt is emeritus hoogle-
raar Recht en Informatica aan the Uni-
versiteit Leiden.*